

ГЕНЕЗИС І ПЕРСПЕКТИВИ УТВЕРДЖЕННЯ ТА ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ДИТИНИ В УКРАЇНІ

КУДРЯВЦЕВА Олена Миколаївна - кандидат юридичних наук, асистент кафедри конституційного права юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Стаття посвячена освещению проблемных вопросов становления и развития конституционных прав и свобод ребенка и их защиты в Украине. Выявляются основные периоды генезиса прав ребенка в Украине, осуществляется их правовая характеристика. Анализируется опыт развития конституционного законодательства и правоприменительной практики в сфере учреждения и защиты прав ребенка в Украине. Определяются перспективы дальнейшего развития конституционных прав и свобод ребенка в Украине и их защиты в контексте европейской интеграции.

Ключові слова: дитини, конституційні права та свободи дитини, генезис конституційних прав дитини, захист конституційних прав дитини, періодизація генезису прав дитини в Україні.

Нині Україна переживає складний етап свого історичного розвитку, зумовлений Революцією гідності, відстоюванням свого політичного суверенітету на Сході України та потребою в невідкладному проведенні низки стратегічних для нашої держави реформ. Серед комплексу таких реформ Президент України визначив у Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» серед першочергових заходів її реалізації важливість програми розвитку дітей та юнацтва [9].

Очевидно, що у воєнно-політичних і соціально-економічних реаліях сьогодення, важливою складовою програми розвитку дітей і юнацтва має стати захист їх конституційних прав і свобод дітей. Адже, діти, які нині пере-

бувають у зоні проведення антитерористичної операції (АТО) на Сході України нерідко позбавляються не лише своїх конституційних прав, а й життя.

Видається, що захист прав і свобод дитини є конституційно-правовим та міжнародним обов'язком сучасної Української держави перед громадянами, суспільством і міжнародною спільнотою, що випливає з Конвенції ООН про права дитини, інших міжнародних договорів України, та реалізується за допомогою системи відповідних законодавчих і інституційних принципів, механізмів і процедур.

Наведене дозволяє нам визначити права і свободи дитини як систему передбачених міжнародним правом і чинним законодавством, насамперед Конституцією та законами України, та забезпечених спеціальним правовим захистом можливостей особи, яка не досягла повноліття, задовольняти свої соціально-культурні інтереси і потреби в сім'ї, як основному осередку суспільства, та поза нею, з урахуванням традицій і культурних цінностей кожного народу.

При цьому Українська держава бере на себе зобов'язання захищати права індивіда, насамперед дитини, за умов гарантування їх достатнього захисту з боку громадянського суспільства. У повному обсязі ці права можуть бути забезпечені й захищені лише в демократичній державі, кінцевою метою діяльності якої є забезпечення прав і свобод людини, утвердження верховенства права та демократії.

Враховуючи вище наведене, під конституційно-правовими основами захисту прав дитини слід розуміти систему закріплених у Конституції та законах України, інших актах чинного законодавства правових норм, якими визначаються та закріплюються основоположні конституційні права дитини, зобов'язання держави щодо практичної реалізації цих нормативно-правових приписів, а також механізми контролю за виконанням державою своїх зобов'язань у галузі права та відновлення порушених прав дитини [3, с. 51].

Міжнародна складова захисту прав і свобод дитини, унормована в Конвенції ООН про права дитини 1989 року та інших універсальних і спеціальних міжнародних документах нині отримує своє втілення в конституціях і конституційних актах більшості держав світу, включно з Україною. Але можна стверджувати і про зворотній процес, коли перші міжнародні угоди у сфері прав дитини, такі як Женевська декларація прав дитини 1924 року та інші, враховували відповідний досвід національного конституційного правотворення. Зокрема, йдеться про відомий вплив на зміст Женевської декларації прав дитини 1924 року положень Веймарської конституції 1919 року.

Таким чином, можна зробити висновок про необхідність враховувати особливості генезису прав і свобод дитини та механізмів їх захисту в конституціях України і зарубіжних країн, при розробленні та реалізації програми розвитку дітей та юнацтва, передбаченої Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020» в 2015 і наступних роках. Це дозволить упередити прорахунки в анонсованій правотворчій і правозастосовній діяльності та убезпечить від неактуальних «відкриттів» у ювенальній правозахисній діяльності.

Нами досліджувалися питання генезису конституційних прав дитини в Україні та за кордоном [4]. Результати відповідних досліджень дозволили виокремити шість основних періодів такого генезису. Хоча сьогодні вимагає переосмислення попередніх досліджень і дозволяє виокремити сьомий – новітній період генезису утвердження та захисту конституційних прав і свобод дитини в Україні. Коротко охарактеризуємо їх сутність, зміст та хронологічні межі.

Перший, доконституційний період (від часів Київської Русі – до прийняття Конституції Пилипа Орлика 5 квітня 1710 р.). У цей час первинні права дитини, як і права людини в цілому, забезпечувались згідно з нормами звичаєвого права, а також закріплювалися в перших кодифікованих актах того часу («Руська Правда», кодифіковані документи Польсько-Литовської доби, «козацькі конституції»). Діти у зазначений період іще не мали самостійного, відокремленого від дорослих чоловіків правового статусу. Міра їх можливої поведінки у сім'ї та соціумі визначалася переважно звичаями і традиціями, батьками і керівниками общини.

Другим періодом слід вважати період, який характеризується, в першу чергу, утвердженням конституційних основ захисту прав дитини (від прийняття Конституції Пилипа Орлика 5 квітня 1710 р. – до 1918 р.). Цей період ознаменувався лихоліттями і закінченням I світової війни та актуалізацією на початку XX ст. у міжнародному та внутрішньодержавному праві проблем захисту прав дітей. Насамперед тих із дітей, що постраждали внаслідок війни.

Відзначимо, що уже у Конституції Пилипа Орлика від 5 квітня 1710 р. діти визнавалися особливим суб'єктом права на освіту – у православних церквах мало здійснюватись навчання дітей «вільним мистецтвам». Також козацькі вдови, дружини і діти-сироти звільнялись від виконання будь-яких повинностей та сплати податків [1, с. 20].

Конституційно-правовий статус дитини зазнав суттєвих змін у XVIII ст. з прийняттям у 1743 році відомих «Прав, за якими судиться малоросійський народ». У цьому документі вперше вживається категорія «неповнолітня людина» і визначаються особливості її правосуб'єктності. Вчинення злочину такою особою визнавалось обставиною, що пом'якшує покарання.

Надалі у «Зібрання малоросійських прав» 1807 року було запроваджено правову дефініцію «неповноліття». Так, неповнолітніми вважались хлопчики віком до 18 років і дівчатка – до 13 років. По досягненню повноліття особи мали право успадковувати майно, а дівчатка, крім того, могли виходити заміж. Вказаним правовим документом також було

проголошено принцип рівності у спадкуванні народжених дітей і тих, що мали народитись і були зачаті за життя спадкодавця.

Також необхідно прийняти до уваги факти рецепції положень тогочасного європейського права щодо прав дитини. До прикладу, «Загальне цивільне уложення Австрійської імперії» 1811 року, яке діяло на частині території сучасної України, передбачало особливий правовий статус дитини. Зокрема, малолітнім (до досягнення 7-річного віку) та неповнолітнім (від 7 до 14 років) та дітям до 24 років гарантувався правовий захист [10, с. 9].

Конституювання спеціального правового статусу дитини передбачалося й у конституційних проектах таких відомих українських мислителів і громадських діячів кінця XIX – поч. XIX ст. як Г. Андрузький, М. Драгоманов, М. Грушевський та ін. Зокрема, один із членів Кирило-Мефодіївського товариства – Г. Андрузький у своїй роботі «Начерки Конституції Республіки» (1846 – 1847 рр.) визначив окремі питання щодо конституційно-правових гарантій захисту прав дитини. Зокрема, йдеться про гарантування прав дітей на освіту незалежно від їх соціального походження. Ця ідея були на той час доволі революційною, оскільки, по суті, заохочувала злам станової системи освіти в Російській імперії.

М. Драгоманов у 1884 році оприлюднив проект Конституції під назвою «Проект основаній устава украинскаго общества “Вольный Союзъ”», у якому передбачалось запровадження безкоштовної початкової (для всіх дітей), середньої та вищої (для дітей обдарованих, незалежно від матеріального становища їхніх родин) освіти; утримання таких дітей за громадські кошти протягом періоду навчання. Крім того, у Конституції – М. Драгоманова був припис, яким заборонялась праця дітей віком до 14 років на фабриках. Пізніше, на початку XX ст. в окремому розділі проекту Конституції М. Грушевського пропонувалося унормувати «права громадян України», що заклало міцний фундамент для майбутнього визначення конституційних прав та свобод дитини в самостійній Україні [10, с. 104, 175-180].

Як уже зазначалося, саме у цей період права дитини стають предметом теорії та

практики міжнародного права. Так уперше про «інтереси дитини» на початку XX ст. було згадано іще на Гаазькій конференції з міжнародного приватного права, що відбулася в 1902 р. та через рік пізніше у популярній роботі шведської феміністки, а також відомої письменниці та психолога Е. Кей «Століття Дитини» [4, с. 2-3]. Остання започаткувала так звану «дитиноцентричну революцію» початку XX століття в Європі.

Третій період відноситься до становлення радянської моделі захисту прав дитини (з 1918 р. – до закінчення II світової війни в 1945 р.) та характеризується двома визначальними тенденціями: формуванням конституційних основ захисту прав дитини, насамперед під впливом стандартів, закріплених у Веймарській конституції 1919 р. і Женевській декларації прав дитини 1924 р. та, водночас, нехтуванням цими правами під час II світової війни.

Зокрема, Конституція Німецької імперії (Веймарська конституція) від 11 березня 1919 р. у пункті сьомому статті 7 до повноважень парламенту відносила питання реалізації державної політики турботи про материнство, новонароджених, дитинство та юність. Крім того, Веймарська конституція містила прогресивні конституційні норми, які уперше в історії Європи на конституційному рівні гарантували рівні умови фізичного, духовного і суспільного розвитку для позашлюбних дітей і дітей, народжених у шлюбі (ст. 121), загальнообов'язкову безкоштовну шкільну освіту (ст. 145).

Пізніше у Конституції Австрійської республіки (в редакції від 1929 р.) передбачалось право Федерального президента визнавати позашлюбних дітей за клопотанням їхніх батьків такими, які народжені у шлюбі (стаття 66). Ця конституційна новела стала першим кроком до зрівнювання в правах дітей, незалежно від їх походження.

Важливий внесок у розвиток конституційних прав і свобод дитини і їх захист в Україні мали і конституційні акти доби національно-визвольних змагань 1917-1922 років. Відзначимо, що, на відміну від Універсалів і Конституції УНР, права дитини виокремлювалися в самостійних положеннях конституційних актів ЗУНР і Директорії.

Так, у проєкті Конституції Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР) право на освіту дитини гарантувалось державою. Державна турбота про дітей виявлялась у фінансовій підтримці урядом ЗУНР певних категорій населення, насамперед дітей, які осиротіли під час I світової війни.

Урядовою Комісією з розробки Конституції Української держави 30 серпня 1920 р. було запропоновано проєкт Основного Державного Закону Української Народної Республіки. У розділі про права та обов'язки громадян цього законопроєкту передбачались також і права дітей, а саме: артикул 32 – загальнообов'язкове безкоштовне навчання у початкових школах для всіх дітей шкільного віку; артикул 42 – видання окремого закону, який визначав би права громадян національних меншин у школі та публічному житті; артикул 36 – державна охорона праці неповнолітніх, жінок та жінок під час материнства [4, с. 26-27]. На жаль, подальший перебіг історії призвів до згортання національної державності та встановлення радянської влади в Україні.

У перших радянських декретах підкреслювалась значимість і пріоритет інтересів дітей над інтересами решти категорій громадян. На цьому етапі в конституціях Радянської України 1919 р. і 1929 р. було закріплено право на освіту молодих працівників республіки. Однак, права і свободи людини розглядалися радянською державно-правовою доктриною як позитивні, такі, що надаються державою. Остання ж, у свою чергу, могла позбавляти цих прав, чи обмежувати їх щодо окремих осіб у інтересах соціалістичної революції (ст. 33 Конституції УСРР 1919 р.) [1, с. 61].

У Конституції УСРР 1937 р., що віддзеркалювала основні положення Конституції СРСР 1937 р., також було закріплено широкий перелік прав і свобод громадян, у тому числі й право на державний захист інтересів дитини, зокрема через державні гарантії права на освіту (підтримки материнства (ст. 120). Разом із тим дитина не виокремлювалась як самостійний учасник конституційних правовідносин, а права дитини не виокремлювались в спеціальний вид прав людини.

Наукові доробки Е. Джеба, Е. Кейт, Я. Корчака та багатьох інших правозахисників того часу, а також унормування конституційних прав і свобод дитини у Веймарській конституції 1919 р. та конституціях інших держав світу, сприяли закріпленню правового статусу дитини на міжнародному рівні. Так, уже в 1924 року Ліга Націй прийняла перший спеціальний міжнародний акт у сфері захисту прав дитини – Женевську декларацію прав дитини. Остання містила п'ять основних програмних пунктів, а саме: дитині повинні надаватися всі засоби, потрібні для її нормального матеріального і духовного розвитку; голодна дитина повинна бути нагодована; хвора дитина повинна отримати допомогу; сироті чи безпритульній дитині повинен бути наданий притулок і догляд; дитина перша повинна отримувати допомогу під час лиха; дитина повинна мати дитинство і захист від усіх форм експлуатації; дитину потрібно виховувати в усвідомленні того, що її кращі якості повинні бути спрямовані на благо ближнім.

Утім, II світова війна зупинила і навіть повернула на зворот генезис утвердження та захисту прав свобод дитини на національному та міжнародному рівнях. Серед 13 млн. українців, що загинули у II світовій війні, біля 15% складали діти, брутально позбавлені найважливішого права – права на життя.

Четвертий період ознаменував собою, у першу чергу, розвиток міжнародних механізмів захисту прав дитини і їх інсталяція у вітчизняне конституційне законодавство (після II світової війни 1945 р. – до ратифікації Україною Конвенції ООН про права дитини 1991 р.). У цей період українське законодавство перебувало під суттєвим впливом міжнародних правових актів у сфері конституційних прав людини, прийнятих ООН після II світової війни.

Як відомо, зі створенням у 1945 р. Організації Об'єднаних Націй (ООН) увага до захисту прав дитини у світі посилилась. Цьому, зокрема, сприяло й створення в 1946 р. Міжнародного надзвичайного дитячого фонду ООН, статутною метою якого було надання допомоги дітям, що постраждали від II світової війни. Але уже в 1953 році Фонд розширив коло своїх завдань у сфері захисту прав

дитини і отримав свою сучасну назву – Дитячий фонд ООН (United Nations Children's Fund (UNICEF)).

Питання прав дитини і їх захисту в повоєнному світі отримали своє закріплення в Загальній декларації прав людини 1948 р., у Міжнародних пактах 1966 р., інших міжнародних договорах правозахисного змісту. У подальшому ж міжнародні стандарти у сфері прав дитини і правовий механізм їх захисту були унормовані в інших документах ООН. Зокрема, в першому спеціальному акті ООН про права і свободи дитини – в Декларації прав дитини 1959 року.

У преамбулі цієї Декларації унормовано, що дитина, через її фізичну, розумову незрілість має потребу в спеціальній охороні і турботі, включаючи належний правовий захист як до, так і після народження. З огляду на це, існує нагальна необхідність у закріпленні основних соціальних і правових принципів захисту добробуту дітей на національному і міжнародному рівнях, які мають на меті привернути увагу світової громадськості до глобальної проблеми забезпечення прав дитини.

У Декларації прав дитини ООН 1959 року також було сформульовано 10 основних принципів, реалізація яких мала на меті забезпечення «щасливого дитинства» та зобов'язала людство надати дітям усе найкраще. Ця Декларація та успішна діяльність Дитячого фонду ООН створили основу конвенційного та інституційного міжнародного механізму захисту прав дитини у світі.

У повоєнний період конституційні права дитини в Україні отримали новий рівень розвитку. Цьому сприяли: зміцнення матеріальної бази колишнього СРСР; міжнародні стандарти у сфері прав дитини, прийняті та імplementовані в колишньому СРСР; прийняття нової Конституції СРСР 1977 р. і Української РСР 1978 р., у яких удосконалені конституційні права дитини; задіяння потенціалу дитячих організацій, насамперед, жовтеният і піонерів, для посилення потенціалу радянської державно-партійної системи тощо.

Разом із тим Конституція Української РСР 1978 р. обмежилася унормуванням права дітей на безоплатну освіту всіх видів (ст. 43) та захистом інституту сім'ї, материнства та

дитинства (ст. 51), зокрема, у частині надання допомоги і пільг багатодітним сім'ям [1, - с. 131-132]. Натомість, чинне законодавство та правозастосовна практика утвердження та захисту прав дитини у радянській Україні випереджували названі положення Конституції УРСР 1978 р. На користь цієї тези свідчить і тогочасна система пільгового санаторно-курортного оздоровлення дітей, і розвинена в 80-90-х роках ХХ ст. система позашкільного навчання дітей у гуртках, секціях і студіях тощо. Хоча радянська модель утвердження та захисту прав дитини зберігала патріоналістський характер та значною мірою мала ідеологічну спрямованість, що оспівувалася в численних творах письменників, кінематографістів, художників про «щасливе життя радянських дітей».

Завершення цього періоду та започаткування нового ознаменувалося прийняттям Конвенції про права дитини, затвердженої резолюцією ГА ООН від 20 листопада 1989 р. № 44/25 [8]. Держави-учасниці Конвенції зобов'язались вживати всі необхідні законодавчі, адміністративні та інші заходи для здійснення прав, визнаних у цій Конвенції.

Конвенція гарантувала дітям широкі права і свободи, а саме: право на життя; право на здоровий розвиток; право на ім'я; право на набуття громадянства; право знати своїх батьків і право на їх піклування; право на збереження індивідуальності; право на постійне спілкування з батьками, лише якщо позбавлення такого спілкування не здійснено в якнайкращих інтересах дитини; право на возз'єднання з сім'єю; право на в'їзд і виїзд, за винятком обмежень, які встановлені законом і необхідні для охорони державної безпеки, громадського порядку (order public), здоров'я чи моралі населення або прав і свобод інших осіб і сумісні з визнаними в цій Конвенції іншими правами; право на вільне формування та висловлювання своїх поглядів; право на свободу думки, совісті та релігії; право на вільний доступ до інформації; свободу асоціацій і мирних зібрань дітей тощо.

Розділ II Конвенції ООН про права дитини 1989 р. визначив і правовий статус, і порядок формування інституції, уповноваженої відстежувати прогрес у реалізації цієї Конвенції високими договірними сторона-

ми, – Комітету по правах дитини. Усі держави-учасниці зобов'язані подавати Комітету через Генерального секретаря ООН доповіді про вжиті ними заходи щодо закріплення визнаних у Конвенції прав та прогрес, досягнутий у здійсненні цих прав [8].

П'ятий період став періодом утвердження конституційних основ захисту прав дитини в незалежній Україні (від ратифікації Україною Конвенції ООН про права дитини в 1991 р. – до прийняття Конституції України 1996 р.), що охарактеризувався установленням міжнародних стандартів прав дитини у т.з. «дитячій Конституції» – Конвенції по правах дитини 1989 р. та їх активною імплементацією у конституційне законодавство України.

Так, 27 лютого 1991 р. Україна, однією з перших серед країн – членів ООН, ратифікувала Конвенцію, чим взяла на себе зобов'язання вживати всі необхідні заходи для забезпечення та підтримання на належному рівні захисту прав та законних інтересів дитини [8]. Важливим кроком щодо виконання таких зобов'язань стало створення в 1993 р. Всеукраїнського комітету захисту прав дитини.

Пізніше положення Конвенції отримали свій розвиток і в Конституції України, що була прийнята 28 червня 1996 р. Зокрема, у ст. 52 Основного Закону було закріплено один із найважливіших принципів – принцип рівності прав дітей, відповідно до якого «... діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним» [2]. Помітним прогресом у частині інституціоналізації механізмів захисту прав дитини в Україні стало й утвердження в 1996 р. інституту омбудсманів – Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Шостий період (від прийняття Конституції України 1996 р. – до 2014 р.) був пов'язаний насамперед із удосконаленням конституційних основ захисту прав дитини в Україні, запровадженням відповідних міжнародних правозахисних стандартів і нарощуванням правозахисного інструментарію в цій сфері. Зокрема, важливою віхою цього періоду стало й запровадження такої спеціалізованої інституції як Уповноважений Пре-

зидента України з прав дитини (2011 р.) [6]., а також посилення діяльності вітчизняних і зарубіжних правозахисних організацій в Україні (Комітет сприяння захисту прав дитини, Всеукраїнська Фундація «Захист Прав Дітей» (ВФЗПД) та ін.).

Отримала свого оновлення й Конвенція ООН про права дитини 1989 р. Зокрема, у 2000 р. були прийняті та в 2002 р. набули чинності два факультативних протоколи конвенції – про участь дітей у збройних конфліктах і про торгівлю дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії. У грудні 2011 р. ГА ООН прийняла Третій факультативний протокол, який був відкритий для підписання в 2012 р. Він передбачає можливість розгляду Комітетом з прав дитини скарг на порушення Конвенції країнами-учасницями цього протоколу. Забезпечення реалізації цих протоколів Конвенції є вкрай важливим для України питанням, що актуалізувалося в контексті уже згадуваних подій 2014-2015 рр.

Сьомий, новітній період генезису утвердження та захисту конституційних прав і свобод дитини в Україні припадає на період з 2014 р. і донині. Він характеризується нагальною потребою удосконалення механізмів ефективного захисту прав дітей, у першу чергу, в зоні проведення антитерористичної операції (АТО), а також дітей, які стали вимушеними переселенцями з Криму та окремих районів Донецької та Луганської областей.

Очевидно, що удосконалення відповідних правозахисних механізмів передбачає удосконалення як чинного законодавства про захист прав дитини, так і організаційно-правових інструментів його реалізації. У першу чергу, йдеться про спеціалізований захист конституційних прав дитини в Україні.

Незважаючи на певний песимізм експертів-правозахисників щодо подальшої долі інституту дитячого омбудсманів в Україні, Президент України П. Порошенко прийняв виважене рішення про необхідність використання потенціалу цього правозахисного інституту та призначив своїм Указом від 18 грудня 2014 р. № 941 на посаду Уповноваженого Президента України з прав дитини - М. Кулебу [7].

Завдання, які сьогодні ставить перед дитячим омбудсманом в Україні, є занадто

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена висвітленню проблемних питань становлення та розвитку конституційних прав і свобод дитини та їх захисту в Україні. Виявляються основні періоди генезису прав дитини в Україні, здійснюється їх правова характеристика. Аналізується досвід розвитку конституційного законодавства та правозастосовної практики у сфері утвердження та захисту прав дитини в Україні. Визначаються перспективи подальшого розвитку конституційних прав і свобод дитини в Україні та їх захисту в контексті європейської інтеграції.

масштабними і вимагають координації зусиль органів державної влади і органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб щодо захисту прав дитини. Бажаною є й цілеспрямованість, системність і програмність діяльності у сфері утвердження та захисту прав дитини. Очевидно, що для цього необхідно у найкоротші терміни розробити і запровадити в життя Стратегію захисту прав дитини в умовах АТО.

Література

1. Конституції і конституційні акти України. Історія і сучасність. 3-є видання (До 15-річчя Конституції України і 20-ї річниці незалежності України). Упорядники - І.О. Кресіна, О.В. Батанов. Від. ред. Ю.С. Шемшученко. - К. : Видавництво «Юридична думка», 2011. - 328 с.
2. Конституція України, прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 141.
3. Кудрявцева О. М. Конституційно-правові основи захисту прав дитини в Україні: досвід, проблеми, перспективи / О. М. Кудрявцева // Історико-правовий часопис. - 2014. - № 1 (3). - С. 49-52.
4. Кудрявцева О.М. Конституційно-правові основи захисту прав дитини в Україні / О.М. Кудрявцева : дисертація на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. - К., 2014. - 225 с.

SUMMARY

Article uncovers problematic issues of formation and development of the constitutional rights and freedoms of the child and their protection in Ukraine. Major periods of the genesis of children's rights in Ukraine are revealed. Their legal characteristics is carried out. The experience of the constitutional law and practice in the field of establishing and protection of children's rights in Ukraine is analysed. Prospects of further development of the constitutional rights and freedoms of the child in Ukraine and their protection in the context of European integration are determined.

5. Международный пакт о гражданских и политических правах // Відомості Верховної Ради СРСР. - 1976. - №17. - Ст. 291.

6. Питання Уповноваженого Президента України з прав дитини: Указ Президента України від 11 серпня 2011р. № 811/2011 // Офіційний вісник України. - 2011. - № 63. - Ст. 2494.

7. Про призначення М. Кулеби Уповноваженим Президента України з прав дитини : Указ Президента України від 18 грудня 2014 р. № 941 // Урядовий кур'єр. - 2014. - № 239.

8. Про ратифікацію Конвенції про права дитини: Закон України від 27 лютого 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1991. - № 13. - Ст. 145.

9. Стратегія сталого розвитку «Україна - 2020» : Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/15. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>

10. Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти. У 2 т. Т. I. З найдавніших часів до початку XX ст. / за ред. В. Д. Гончаренка; уклад.: В. Д. Гончаренко, А. И. Рогожин, О. Д. Святоцький. - Вид. 2-ге, переробл. і допов. - К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. - 472.